

BACHELOROPPGAVE

Hvorfor slår du?

En diskusjon og presentasjon av noen årsaker til voldsutøvelse av menn i nære relasjoner.

av

Kandidatnr. 95

Helena Olsgaard Heitmann

Sosialt arbeid

BSV5-300

Mai 2015

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen i Sogn og Fjordane sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen i Sogn og Fjordane tillatelse til å publisere oppgaven (Skriv inn tittel) i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

Fyll inn kandidatnummer og navn og sett kryss:

Kandidatnr: 95, Helena Olsgaard Heitmann

JA NEI

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
1.1 Presisering og avgrensning	4
2. Fremgangsmåte	5
2.1 Begrepsavklaring	7
3. Vold i et historisk perspektiv	7
3.1 Definisjoner av vold	8
3.2 Vold i nære relasjoner	9
4. Forskningsbidrag til en forståelse av voldsutøvelse	11
4.1 Kjennetegn hos menn som utøver vold i nære relasjoner	11
4.2 Volden fra utøvers perspektiv	12
4.3 Årsaksforklaringer på vold	13
4.4. Individuelle årsaksforklaringer	13
4.4.1 Vold avler vold	14
4.4.2 Voldsutøvelse og alkohol	15
4.4.3 Sosioøkonomisk status og vold	16
4.5 Strukturelle årsaksforklaringer	17
4.5.1 Kjønn og makt	17
5. Hva er årsakene til at noen menn utøver vold mot sin partner?	19
6. Avslutning	24
LITTERATUR:	26

Vedlegg 1: valgtfritt pensum

1. Innledning

I media blir vi eksponert for oppslag om vold både i nasjonale og internasjonale sammenhenger. Det kan få oss til å glemme volden som i sitt omfang er langt større og alvorligere enn vi ønsker å tenke på; volden som finner sted bak husets fire vegger. Volden som rammer de nærmeste; vold i familien.

I oppgaven har jeg valgt temaet *vold*. I Norge er det i dag et stort offentlig fokus på vold som et samfunnsproblem, og konsekvensene den medfører for ofrene. I 2014 ble det anmeldt 3056 tilfeller av mishandling innad i familien. Det er en økning på 8 prosent fra 2013, og antallet registrerte tilfeller av mishandling i familien er i 2014 større enn i tidligere år (ssb, 2014). Som resultat av voldens omfang i familien har regjeringen de senere årene utarbeidet en rekke handlingsplaner for å bekjempe volden. I avisene kan vi lese om kvinner som har levd i forhold hvor vold har vært en stor del av hverdagen, men hva med dem som utøver vold? For å kunne bekjempe det som i dag er ansett som et samfunnsproblem, må vi i tillegg til å ha kunnskap om voldens konsekvenser, også tilegne oss en forståelse av hva som kan ha en innvirkning på at en person utøver vold. For bedre å kunne forstå volden, har jeg valgt å fokusere på *voldsutøvere* i min oppgave. Hvorfor har noen en tilbøyelighet til å utøve vold mot andre?

I mitt fagfelt som sosionom, kan jeg møte både volds ofre og voldsutøvere i flere sammenhenger. Ofte har vi dannet oss et stereotypisk bilde av store og tøffe menn, som de «typiske» voldsutøverne. I utgangspunktet kan voldsutøverne være hvem som helst, men noen har høyere tilbøyelighet til å utøve vold enn andre. Hvorfor, skal jeg se nærmere på ut i fra ulike årsaksforklaringer. Jeg har valgt følgende problemstilling for min oppgave;

«Hva er årsakene til at noen menn utøver vold mot sin partner?»

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i *menn* som voldsutøvere. Dette begrunnet med at store deler av studier og litteraturen jeg har funnet, for eksempel Per Isdal (2002), tar utgangspunkt i *menn* som utøvere, og deres perspektiv på vold. Det betyr ikke at jeg utelukker det faktum at kvinner også utøver vold i parforhold.

1.1 Presisering og avgrensning

I oppgavens første del vil jeg ta for meg fremgangsmåten for oppgaven. Jeg vil gjøre rede for hvilke litteratur jeg har funnet, hvordan jeg har funnet den og hvorfor jeg anser den som relevant for temaet og problemstillingen min. På den måten kan jeg bedre gi et bilde av

hvordan jeg har gått fram i litteraturen, og hvorfor jeg har valgt å ta utgangspunkt i de enkelte kildene som er sentrale for min oppgave. Videre vil jeg gjøre rede for det presenterte temaet *vold*. I denne delen vil jeg gi et innblikk i voldens historikk, definisjoner av vold og et avsnitt om vold i nære relasjoner. Denne delen av oppgaven vil gi en presentasjon og et utgangspunkt for teoridelen.

I kapittel fire, teoridelen, vil jeg gi en presentasjon av individuelle og strukturelle årsaksforklaringer til voldsutøvelse. Jeg er oppmerksom på at det er betydelige flere faktorer og perspektiver som gir ulike teorier om hvorfor vold oppstår. Grunnet oppgavens begrensede omfang og temaets store omfang, har jeg med et ønske om å gå dypere inn i den enkelte årsaksforklaring, begrenset det ned til to; individuelle og strukturelle. Ved å ta utgangspunkt i individuelle årsaksforklaringer, gir det bilde av flere faktorer som spiller inn på den enkelte, og ved å supplere med strukturelle årsaksforklaringer ønsker jeg å gi utgangspunkt for et bredere perspektiv på voldsutøvelse.

Som en del av teoridelen har jeg med et avsnitt om kjennetegn av voldsutøverne basert på en studie, samt voldsutøvernes perspektiv på vold utøver basert på Isdals (2002) erfaringer i arbeidet med voldsutøvende menn. Ved å få med momenter av voldsutøverenes kjennetegn, forståelse, og ulike teorier om årsaker, ønsker jeg å gi en mulighet for å kunne få et bredere perspektiv rundt hvorfor volden oppstår. Men utgangspunkt i den presenterte litteraturen i teoridelen, vil jeg drøfte de ulike årsaksforklaringene og deres betydning for en potensiell voldshandling.

2. Fremgangsmåte

Jeg har valgt litteraturstudie som fremgangsmåte for å kunne besvare problemstillingen for oppgaven. Gjennom en litteraturstudie tar en et omfattende søk i den allerede eksisterende litteraturen (Støren, 2010), for å finne relevante kilder som kan knyttes til temaet og problemstilling for oppgaven (Dalland, 2012). I og med at kildene ofte er fortolket av forfatteren, er det viktig å være oppmerksom på det når kilden skal vurderes (Støren, 2013).

Gjennom søkeprosessen rundt relevant litteratur, har jeg forsøkt å vurdere kildenes relevans for oppgaven min med et kritisk blikk. I litteratursøkets orienteringsprosess er det utfordrende å vite hva som regnes som godt og kvalitetssikret litteratur. Jeg har blant annet tatt i bruk regjeringens handlingsplaner og stortingsmeldinger, som jeg finner relevante for oppgaven,

og har funnet at mye av kildene jeg har funnet fra andre søkemonotorer, er referert til i disse planene.

Som utgangspunkt for tema til oppgaven valgte jeg «vold». Under orienteringsprosessen rundt litteraturen om vold og vold i parforhold, fikk jeg øynene opp for litteraturen som omtalte ulike årsaksforklaringer til voldsutøvelse. Dette fant jeg svært interessant og spisset søkene mine med utgangspunkt i funnene.

Gjennom min orientering i litteraturen har jeg tatt i bruk bibliotekets databaser; BIBSYS, Oria, Academic Search Premier, samt google. Søkord jeg har brukt er blant annet «årsaksforklaringer», «voldsutøvelse», «kjønn», «makt», «Rus AND vold». Ut i fra søkeprosessen finner jeg som forventet at feltet av litteratur rundt temaet mitt er stort. For å gjøre begrensninger i litteraturen rundt min problemstilling kombinerte jeg søkeord som «kjønn» og «vold», «makt» og «vold», for bedre å kunne tilspisse litteraturen til relevansen rundt min problemstilling. Ved å spisse søkene mine ut fra funnene, mot årsaksforklaringer til voldsutøvelse, fant jeg relevant litteratur i form av artikler, rapporter, stortingsmeldinger og handlingsplaner, studier osv.

Gjennom søkene finner jeg at Per Isdal (2002) er en svært sentral person i store deler av litteraturen rundt årsaker til voldsutøvelse. Han blir blant annet referert til i regjeringens NOU 2003:31, «*Retten til et liv uten vold- menns vold mot kvinner i nære relasjoner*». Isdal (2002) har arbeidet med voldsutøvende menn i behandling hos Alternativ til Vold gjennom 13 år. Hans lange erfaring gir et godt utgangspunkt for å forstå volden ut fra voldsutøverenes perspektiv. Per Isdals (2002) bok «*Meningen med volden*», er skrevet for dem som ønsker å forstå volden. Gjennom boken gir han et bilde ut fra voldsutøverenes erfaringer og perspektiver på vold. Det gir oss et innblikk i hvordan de som utøver vold selv forstår fenomenet, og hvorfor de tyr til voldsutøvelse i ulike situasjoner. Jeg finner det relevant for min problemstilling å kunne knytte hans erfaringer opp mot eksisterende litteratur og forskning rundt årsaksforklaringer til voldsutøvelse. På den måten får jeg elementer fra ulike teorier og perspektiver, som kan hjelpe meg på veien mot en forståelse og helhetlig bilde av voldens årsaker.

Gjennom å orientere meg på nettsidene til Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, fant jeg rapporten om «Kjennetegn hos menn som har oppsøkt Alternativ til Vold». Rapportens hensikt er å ta for seg kjennetegnene ved menn som utøver vold før de kommer til behandling. Jeg finner funnene relevant for min problemstilling. Etersom utvalget i rapporten

består av menn som går til frivillig behandling hos ATV, er jeg bevisst på at funnene ikke gir et generelt bilde av *alle* voldsutøvere.

Gjennom bruken av kombinerte søkeord fant jeg blant annet masteroppgaven til Heidi Fischer Bjelland (2014) «*Den voldsomme balansen*». Det er en kvantitativ studie som tar for seg betydningen av relativ makt for forekomsten av partnervold. Jeg finner den relevant og interessant for min oppgave, da makt er en av årsaksforklaringene til vold, jeg har valgt å se på. Bjellands oppgave blir blant annet referert til i Stortingsmeldingen nr. 15 «*Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner*».

2.1 Begrepsavklaring

I oppgaven har jeg valgt å ta for meg vold som foregår i hjemmet. Ut i fra funnene mine i litteraturen er mye basert på vold som utøves i parforhold. Jeg vil ta for meg begrepet «partnervold» i betydningen vold som foregår mellom to voksne parter. Partnervold omfatter vold og overgrep som utspiller seg mellom to personer innad i et parforhold (Bufdir, 2015). Begrepet er et av flere som betegner vold som foregår i hjemmet. Et annet begrep som er mye brukt er «vold i nære relasjoner». Begrepet er komplekst og benyttes i ofte innenfor en familiær kontekst (Heltne & Steinsvåg, 2011). Jeg har med et eget avsnitt med «vold i nære relasjoner». Omfanget av volden som foregår i hjemmet, og betydningen av å bli utsatt for vold av en som står en nær, blir forsøkt belyst under det avsnittet.

Voldsbegrepet er et begrep med utydelige grenser. Hvordan volden defineres, har innvirkning på hva vi tolker og vurderer som vold. I oppgaven vil jeg bruke begrepet «*vold*», som betegnelse for både fysisk og psykisk vold. Fysisk vold omhandler fysiske handlinger i form av slag, spark, lugging osv. Psykisk vold, er i mye mindre grad synlig og vanskeligere å måle. Den kan være i form av makt- og kontrollstrategier, trusler og trakassering (Bunkoldt & Sandbæk, 2008). Begge former for vold, blir nevnt hvor jeg anser det som relevant å skille mellom de ulike formene.

3. Vold i et historisk perspektiv

Gjennom et tilbakeblikk i Norge, har vold i hjemmet vært ansett som et «privat problem» (Oltedal, 2013). Volden som foregikk bak husets fire vegger ble omtalt som «husbråk». Betegnelsen bidro til å tildekke det faktum at volden ikke foregikk mellom to parter med like mye skyld, men om menns vold mot kvinnene (Renland, 2014). Kvinnemishandling ble på 1970- tallet gjenoppdaget som et resultat av kvinnebevegelsens arbeid og kvinneaktivister.

Avvik og individfokuserte årsaksforklaringer ble avvist. Den voldsutøvende mannen var alt fra alkoholmisbruker til engasjert samfunnsborger. Dermed ble påstanden om at vold forekom på tvers av alle samfunnslag, tynget. Årsaksforklaringen til volden ble tillagt konsekvensene som følge av den skjeve maktfordelingen mellom kjønnene i samfunnet (Pape, 2013).

I senere tid har vold som foregår i hjemmet gått fra å bli ansett som et «privat problem» til i dag å være et offentlig ansvarsområde, og som resultat av det, definert som et sosialt problem (Oltedal, 2013). Utviklingen har gitt begrepet en oppdatering fra «kvinnemishandling» til «vold i nære relasjoner» som er et mer kjønnsnøytralt begrep. På den måten utgjør det ikke en forforståelse om at det alltid er menn som utøver vold (Meld. St (2012-2013), s 13).

Vår forståelse av og hva vi legger i definisjonen vold, er stadig i endring. Som følge av en kulturell globalisering er vi i dagens samfunn i kontakt med flere forskjellige kulturer. Normene og verdiene innad i ulike kulturer, kan tillegge volden ulike definisjoner (Schifloe, 2011). Vi finner i noen subkulturer en større aksept for vold, som en del av det normale liv. En del av det vi i Norge i dag anser som vold, er i andre kulturer ansett som en del av oppdragelsen. I andre land som for eksempel USA og Nederland er det mer aksept for fysisk avstraffelse som en del av oppdragelsen. I 2007 fikk Nederland lovfestet forbud for vold mot barn, men det tillates stadig lettere klapsing som en del av oppdragelsen. Klapsing ble heller ikke ansett som vold i Norges høyesterett i 2005 (Toft & Sommerseth, 2013).

Ut i fra dette kan vi anse at normene og moralen i Norge, er blitt betraktelig strengere når det gjelder hvilke handlinger som ansees som vold. Det er ikke ansett som akseptabelt å ty til vold, verken at kvinner slår menn, eller omvendt. Likevel kan det tyde på at kjønnet på utøveren er med på å bestemme reaksjonen fra samfunnet. Til tross for en holdning om at det er like galt at en kvinne slår, som at en mann slår, kan det tyde på at verdier og normer i samfunnet reagerer når menn slår kvinner. Dette kan være resultat av kvinnebevegelsens fokus på kvinnemishandling, og menns vold mot kvinner. Det skal presiseres at dette bare er mine tanker rundt samfunnets holdninger og verdier.

3.1 Definisjoner av vold

Vold er et omfattende begrep med flere betydninger. Folk flest kjenner til begrepet og assosierer det ofte med fysiske handlinger i form av slag og spark. I dagens definisjoner av vold, er kategoriene langt flere og omfatter både synlige handlinger i form av slag og spark, men også mindre synlige handlinger. Et eksempel på det er psykisk vold i form av trakassering, makt og trusler (Bunkholdt & Sandbæk, 2008).

Verdens helseorganisasjon, WHO, definerer vold som; *“The intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment or deprivation”* (WHO, 2002, s.5).

Definisjonen omtaler vold som fysisk bruk av makt, trusler eller tvang som resulterer i, eller gir en høy sannsynlighet for å påføre fysisk eller psykologisk skade. WHO viser til at volden som en person utsettes for kan skade individets personlige utvikling videre i livet.

For bedre å skulle forstå fenomenet vold, mener Isdal (2002) at vi må utvide forståelsen vår. Vi må forstå volden fra det helt fysiske til å inkludere alle handlinger som påvirker andre gjennom at de påfører en smerte, er skremmende eller krenkende. Per Isdal (2002) definerer vold som;

«Enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutte å gjøre noe han eller hun vil» (Isdal, 2002, s. 36).

Definisjonen er mye brukt både i Norge og internasjonalt. I WHO sin definisjon av vold, ser vi en vektlegging av den fysiske delen av voldsutøvelsen, mens Isdal (2002) i sin definisjon legger vekt på voldens funksjon, mer enn de spesifikke handlingene som karakteriseres som vold. I følge Isdal (2002) er vold å anse som en relasjonell, funksjonell handling. Dens element kan vise seg gjennom fysisk vold, som et av flere mulige handlingsalternativer.

Vold har to avgjørende elementer; Sentralt i Isdals (2002) voldsdefinisjon står budskapets virksomme element, nemlig påføringen av skade, smerte, frykt eller krenkelse. Den andre atferden er målrettet i den forstand at den utgjør et forsøk på å påvirke eller styre atferden til et annet individ (Isdal, 2002). Vold kan skjule svakhet og sårbarhet, og effektivt opprette og opprettholde en maktposisjon (Isdal & Råkil, 2002). Vold som foregår i parforholdet er et komplekst problem som både berører relasjonen mellom utøver og offer, og familiens sfære som den trygge base. Jeg vil videre se på konsekvensene og omfanget av vold i nære relasjoner.

3.2 Vold i nære relasjoner

Vold i nære relasjoner er ansett som et samfunnsproblem og har et betydelig omfang både i Norge og internasjonalt. Årlig koster den Norge mellom 4,3 og 6 milliarder kroner (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014) I regjeringens pressemelding under Stoltenbergs regjering

«*Forsterket innsats mot vold i nære relasjon*» viser de til at det årlig er 150.000 personer som rammes av vold utført av en som står de nær, og kvinner og barn er gruppen som er mest utsatt (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013). Vold i nære relasjoner strider mot norsk lovverk og grunnleggende menneskerettigheter (Meld.St.(2012-2013), s 11).

Vold i nære relasjoner skiller seg fra annen vold. Den utgjør motsatsen til idealet om familien som den trygge basen (NOU 2003:3). Volden utøves i større grad i det skjulte enn vold som utøves mellom to fremmede (Heltne & Steinsvåg, 2011). Det har vært uttrykt stor bekymring fra flere hold over denne type vold, sin manglende synlighet og store mørketall (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014). Til tross for 30 år med stort offentlig engasjement og fokus på vold i nære relasjoner, viser forskning at det er like mye omfang av vold i familien (Grønlie, 2013). Temaet er i stor grad tabulagt i dagens samfunn, og volden blir som følge av det, håndtert med benektelse og hemmeligholdelse. Det kan derfor være vanskelig å snakke med utenforstående eller nære om problemet (Heltne & Steinsvåg, 2011). På grunnlag av hemmeligholdelse, tabu og benektelse av voldens omfang og problematikk, kan det være vanskelig å avdekke denne «usynlige» volden. En annen forklaring på voldens kan, til tross for mer fokus rundt vold i nære relasjoner, være at det stadig er høy terskel rundt det å gripe inn i andres «private problem» (Eriksen, Heltne & Steinsvåg, 2011).

Regjeringen har utarbeidet en rekke handlingsplaner de senere årene i sitt arbeid mot voldens omfang og konsekvenser. Den siste utarbeidete handlingsplanen «*Et liv uten vold*», sier følgende om vold i nære relasjoner;

«*Vold i nære relasjoner skaper utrygghet, kan medføre helseskader og tap av velferd og begrenser den enkeltes livsutfoldelse og mulighet for aktiv samfunnsdeltakelse*» (Justis- og beredskapsdepartementet 2014, s 4).

Den viser til vold i nære relasjoners konsekvenser for dem som er rammet i form av en utrygghet i det som skal være familiens trygge rammer. I en rapport utført av Norsk institutt for by- og regionforskning (heretter NIBR), uttrykker 3,7 prosent en urolighet for vold i hjemmet. Flertallet av besvarelsene var fra kvinner (Haaland & Clausen, 2005).

I Europarådets dokument om vold i familien gir de følgende forståelse av volden:

«[...] any act or omission committed within a family by any of its members that prejudices the life, the physical or psychological integrity or the liberty of that family

member and that seriously harms the development of his/her personality.» (Council of Europe, 1985, s 1).

Europarådets formulering omtaler voldens funksjon som en handling eller en unnlattelse av å handle, mot en person innad i familien. Handlingen kan skade personens fysiske eller psykiske integritet og i likhet med WHO's definisjon, vektlegges skaden av personens utvikling. En hver voldsutøvelse er en krenkelse av offeret, men relasjonen mellom offer og utøver er av stor betydning for hvordan volden oppleves. I tillegg til belastningen som følge av å bli utsatt for vold, kommer sviket som følge av å bli sviktet av en som står en nær. Det gjør noe med en persons betydningsfulle trygghet, en trygghet som ideelt sett skal skapes og vedlikeholdes innenfor hjemmets trygge rammer (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014).

4. Forskningsbidrag til en forståelse av voldsutøvelse

I dette kapitlet vil jeg ut i fra forskningsdata gi en presentasjon av voldsutøvelse fra ulike perspektiver. Jeg vil se på kjennetegn hos dem som utøver vold og på hvordan de som utøver volden selv opplever og tillegger den mening. Videre vil jeg se på ulike årsaksforklaringer til hvorfor noen menn tyr til vold mot sin partner.

4.1 Kjennetegn hos menn som utøver vold i nære relasjoner

Forskning gir ulike svar på hva som kjennetegner menn som utøver vold. Noen forskere peker på at voldsutøverene er en heterogen gruppe, mens andre peker på at det er betydelige likhetstrekk mellom dem (Molin & Steinsvåg, 2011). Voldsmålingen utført av Hellevik og Hjemdal i 2012, viser at den største andelen av voldsutøvere var nåværende eller tidligere partnere. Det er fortsatt menn som står høyest på rangstigen over å utøve den groveste formen for vold mot sine partnere (NOU 2003:3). Både i behandlingsutvalg og i større omfangsundersøkelser er det stor variasjon med hensyn til variabler som personlighetstrekk, bruk av rusmidler, type vold som utøves og sosial bakgrunn (Molin & Steinsvåg, 2011). Det er derfor vanskelig å skulle gi gruppen en kategori som beskriver voldsutøverene i sin helhet.

I Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (heretter NKVTS), sin første del av en prosess- og utfallstudie ved Alternativ til vold (heretter ATV), gir de et bilde av voldsutøverenes psykiske helse, grad av traumatiske erfaringer og personlighet. Studien omhandler kjennetegn hos menn som har oppsøkt ATV for vold i nære relasjoner. Faktorer som depresjon og rusproblemer var blant de hyppigste forekomstene. Halvparten av mennene hadde opplevd følelsesmessig forsømmelse og åtte av ti fortalte om fysisk mishandling fra

foreldrene (Askeland, Lømo, Strandmoen, Heir & Tjersland, 2012). Flertallet fortalte om en oppvekst preget av omsorgssvikt og mishandling som på ulikt vis hadde hatt en innvirkning på livene deres (Askeland et al., 2012, s 42). Voldsutøverene viser til ulike faktorer som ligger til grunn for voldsutøvelsen.

Ragnhild Bjørnebekk, voldsforsker ved Politihøgskolen sier; «*man utvikler sin voldskompetanse gjennom å bruke vold mot dyr, sånn at den kompetansen i neste omfang kan brukes mot mennesker*» » (Nrk.no, 2013).

Med dette utsagnet referer hun til tidligere erfaringer og enkeltes høyere tilbøyelighet til å utøve vold. Hun viser til studier fra USA, hvor de har funnet sammenheng mellom voldsdomte, og deres tidligere erfaringer med dyremishandling i barndommen. (Nrk.no, 2013). Isdal (2002) viser til erfaringer fra arbeidet hans; desto mer alvorlig og omfattende voldsbruken er, desto mer sikkert at utøver har opplevd alvorlig mishandling eller omsorgssvikt som barn. I lys av det må vi huske på at det er en betydelig forskjell mellom de destruktive handlingene en voldsutøver utøver, og hvem de er som personer (Råkil, 2002). Voldshandlingene en utøver mot de menneskene som står en nær, er ofte forbundet med skam og svakhet (Sjursen, 2006).

For bedre kunne få en forståelse for årsaken til voldsutøvelsen, bør vi se den fra ulike perspektiver og vinkler. Hvordan ser voldsutøverene volden fra sitt perspektiv?

4.2 Volden fra utøvers perspektiv

Ut i fra Isdals (2002) erfaringer i sitt arbeid med voldsutøvende menn, gir det oss en mulighet til bedre å kunne finne mening i det som for mange oppleves som den «meningsløse» volden. For å kunne forstå må vi ifølge Isdal (2002) skjønne at mennesker har en tilbøyelighet til å utvikle vaner som et resultat av å gjenta handlinger som tidligere har hjulpet oss. Ut i fra et mestringsperspektiv på volden, hevder Isdal (2002) at all atferd kan forstås som en form for mestring av situasjoner, følelser eller betingelser. Hvis løsningene har vært å bruke en form for kontroll som strategi for å redusere angst, vil en kunne gjenta handlingene i situasjoner som kan oppstå senere. Mennesker er i stand til å gjenta løsninger til tross for at de ikke er hensiktsmessige (Isdal, 2002).

Volden vil for den som utøver, aldri være meningsløs ifølge Isdal (2002). Fra utøvers perspektiv vil det alltid finnes en forhistorie, en indre følelsestilstand, et valg og en hensikt bak voldsutøvelsen. All vold utløses av en følelsesmessig tilstand, et sett av tanker som gjerne

øker aggresjonen, og et sett av handlingsvalg. All atferd er derav forståelig sett i relasjonen av en kombinasjon av den særegne situasjonen utøver befinner seg i og personens livshistorie (Isdal, 2002).

Ut i fra Isdals (2002) lange erfaringer med voldsutøvere, har vi fått ett innblikk i voldsutøverenes perspektiv og forståelse for voldshandlingene. Men hva er det som gjør at noen har en tilbøyelighet til å utøve vold?

4.3 Årsaksforklaringer på vold

Å skulle fastslå en eksakt årsaksforklaring til hvorfor vold oppstår, er vanskelig og utfordrende. Flere risikoforhold spiller inn og påvirker hverandre. Hvordan vi forstår volden er som Isdal (2002) hevder, avhengig hvem sitt perspektiv vi ser den fra. For å få en forståelse av hvorfor vold oppstår kan dermed sies å handle om hvor vi plasserer ansvaret (Isdal, 2002).

Jeg har valgt å se på individuelle og strukturelle årsaksforklaringer som en forklaring på voldsutøvelse. Det vil være en betydelig vektlegging av individuelle årsaksforklaringer, ettersom det er mange individuelle faktorer som spiller inn på risikoen for om noen utøver vold (NOU 2010:3).

4.4. Individuelle årsaksforklaringer

Med individuelle årsaksforklaringer ser en på betingelser i en persons livshistorie som kan ha skapt et volds problem. En tar utgangspunkt i at personer med visse egenskaper eller erfaringer har en forutsetning for å utøve vold (Meldt. St. 15 (2012-2013), s 12). De individorienterte forklaringene om vold som kriminalitet, tar utgangspunkt i at individet presses inn i handlingene som følge av ytre påvirkninger eller individuelle egenskaper (Hauge, 2001). Den individuelle atferden som den enkelte voldsutøver viser, blir mest meningsfull når vi blir kjent med den enkeltes oppvekst og erfaringer (Molin & Steinsvåg, 2011).

Jeg vil se nærmere på personens erfaringer med vold i egen oppvekst som bakgrunn for en eventuell påvirkning for tilbøyeligheten til å utøve vold. Videre vil jeg se på sammenhengen mellom alkoholkonsum og vold. Bidrar det til å gi dårligere impuls kontroll og derav en større tilbøyelighet til å utøve vold?

4.4.1 Vold avler vold

Innen forskning har en ut i fra en utviklingsmessig ramme vært særlig opptatt av om de som utøver vold, selv har blitt utsatt for vold gjennom oppveksten (Molin & Steinsvåg, 2011). Isdal (2002) peker på betingelser i individets læringshistorie som en viktig del av individuelle årsaker til vold. Den viktigste enkeltårsaken til en persons voldsutøvelse er i følge han; om personen selv har opplevd vold som barn, enten som vitne eller direkte offer av volden. I følge Kvello (2011) er ikke vold bare stabil i en familie, volden har også en tendens til å gå i arv over flere generasjoner. Forskning finner at både de som utøver vold i familien, og de som selv utsettes for vold i familien, utøver vold i større grad enn de fra familier hvor vold ikke eksisterer (Haaland & Clausen, 2005).

I NKVTS sin studie av menn som frivillig gikk til behandling for voldelig atferd mot partner, viser resultatene at voldsutøveren i langt større grad enn normalbefolkningen, selv hadde opplevd vold i barndommen. NKVTS samlet inn data fra totalt 480 menn, hvorav 60 prosent av deltakerne oppga å ha hatt en oppvekst med vold, enten ved at de var direkte utsatt og/eller vitne til vold mellom foreldrene (Askeland et al., 2012).

Ingunn R Askeland, forsker ved NKVTS, viser til at de mennene som selv har vært utsatt for vold i barndommen, utøvde en betydelig større andel vold enn de som ikke hadde erfaringer med vold gjennom oppveksten (Grønlie, 2011). Dette samsvarer med Kvello (2011) sitt innspill om at volden har en tendens til å gå i arv i generasjoner. Noen personer vil på grunnlag av tidligere erfaringer med andres makt ha lettere for å oppleve mennesker og situasjoner på en måte som gir avmaktsfølelse. På hvilken måte en person mestrer avmakt, er et resultat av dens læringshistorie. Opplevelsen av avmakt kan også være nært knyttet til et dårlig selvbilde som resultat av avvikende erfaringer og opplevelser (Isdal, 2002). Det kan skyldes manglende forhold i voldsutøvers liv, som nærhet fra omsorgspersoner, trygghet og forutsigbarhet gjennom barndommen. Som følge av slike mangler kan det resultere i avmakts skapende erfaringer som kan danne en grunnleggende del for utøvers voldshistorie (NOU 2003:31). I NKVTS sin studie fant de en signifikant kobling mellom dem som var utsatt for fysisk vold i oppveksten, og deres trekk av å være mer psykisk kontrollerende overfor partneren (Grønlie, 2011). Til tross for at mange studier viser til at mange voldsutøvere selv har vært utsatt for vold og omsorgssvikt, viser nyere forskning at det å ha vokst opp i en familie med vold, verken er nødvendig eller tilstrekkelige betingelser for senere å utøve vold som voksen. Likevel ansees det som en svært viktig risikofaktor (NOU 2003:31).

4.4.2 Voldsutøvelse og alkohol

Internasjonal forskning har vist en sammenheng mellom alkohol og voldsutøvelse (NOU 2010:3), likevel er den ikke entydig (Molin & Steinsvåg, 2011). Til tross for at en betydelig andel av voldstilfellene i hjemmet kan knyttes til alkohol, er det ikke gitt at verken risikoen, eller omfanget av vold, skyldes alkoholkonsumet. Likevel finner man i en rekke studier at høyt alkoholkonsum, gir økt risiko for voldshandlinger i parforholdet (NOU 2010:3). Det samsvarer med resultatene fra NKVTS studie hvor en betydelig andel av mennene oppga at det var sammenheng mellom deres høye alkoholbruk og kontrolltap (Askeland et al., 2012).

Ulike teorier viser til forskjellige forklaringer på sammenhengen mellom alkohol og vold.. Belastninger tidlig i livet, herunder traumatiske opplevelser og omsorgssvikt, vil ha en innvirkning på risikoen for at en person utvikler høyt alkoholbruk som voksen (Kvello, 2011). Alkohol kan, blant flere rusmidler, tas i bruk for å dempe vanskelige følelser som følge av traumatiske opplevelser (NOU 2010:3). Den mest utbredte forklaringen på alkoholens sammenheng med vold, er at alkoholen fjerner hemningene våre (Ommundsen, 2008), og personens kognitive kontroll av aggressive impulser reduseres (NOU 2010:3). Teorien tar utgangspunkt i at en persons nedsatte frykt og svekkete hemninger, som konsekvens av alkoholkonsumet, gir en økt risiko for å utøve vold (Ommundsen, 2008). Gjennom eksperimentelle studier er det vist at inntak av alkohol, gir en økning i aggressiviteten hos menn. Høy aggressivitet, som følge av alkoholkonsumet, kombinert med dårlig emosjonsregulering som følge av omsorgssvikt, vil gi en risiko for voldsutøvelse (Haaland & Clausen, 2005). Risikovariabelen for at en voldelig mann angriper partneren sin, vil derav øke i takt med alkoholkonsumet (Pape, 2013). Vold som utøves under ruspåvirkning resulterer ofte i større fysiske skader på offer, enn vold som oppstår i ikke ruspåvirkede situasjoner (Kvello, 2011). En må være bevisst på at ikke alle automatisk utøver vold og er aggressive, som følge av slike nevrobiologiske endringer under ruspåvirkning (NOU 2010:3).

En annen teori tar utgangspunkt i at alkoholen, til en viss grad gir en unnskyldning for atferden. På den måten ser en personens aggressive atferd som konsekvens av alkoholen, og ikke som at personen selv, i utgangspunktet er voldelig og aggressiv (Ommundsen, 2008). En nyere teori har verken fokuset sitt på svekkete hemninger eller unnskyldende normer. I følge denne teorien har alkoholen innvirkning på hjernen, som påvirker oppmerksomheten vår. Under alkoholpåvirkning innsnevres oppmerksomheten til en person, og som resultat kan situasjonen lettere mistolkes. Ved å miste viktige elementer ved situasjonen som følge av

innsnevret oppmerksomhet, vil det ut i fra denne teorien resultere i en reaksjon som under påvirket tilstand, vil være kraftigere enn i edru tilstand. sinnereaksjon (Ommundsen, 2008).

Til tross for funn gjort innen forskning av alkohol og voldens sammenheng, har enkelte tonet ned betydning av alkohol som årsaksforklaring. I den offentlige utredningen «Menns vold mot kvinner i nære relasjoner» er det ifølge Pape (2013), preg av en forståelse hvor alkoholens betydning tones ned. Her nevnes det at sammenhengen ikke er entydig, og ruspåvirkningen kan være den utløsende faktoren uten å være den *direkte* årsaken til volden (NOU 2003: 31). Ifølge Pape (2013) var flere av de som var i utvalget for utredningen, profilerte eksponenter for et kjønnsperspektiv på volden.

4.4.3 Sosioøkonomisk status og vold

Forskning har ikke vist klare svar på om voldsutøvelse hyppigere forekommer i noen sosiale lag fremfor andre. Det som har gitt klare svar er at vold utøves mot kvinner i alle sosiale klasser (NOU 2003:31, s 29-30). NKVTS har utarbeidet en rapport som er en gjennomgang av to regionale helseundersøkelser. I rapporten finner de funn som tyder på at vold er ulikt fordelt i befolkningen. Til funnet knyttes ulike forklaringer som omhandler egenskaper knyttet til offeret, livsstil og livssituasjon (Hjemdal, Sogn & Schau, 2012, s 81). En persons livsstil knyttes blant annet til utdanning og inntekt, som igjen har innvirkning på individets sosioøkonomiske status. I Pape og Stefansens (2004) studier av Oslobefolkningen finner de tilsvarende svar som NKVTS rapport viser. Deres funn står i kontrast med tidligere påstander om at volden som utspiller seg i det private, finner sted i alle sosiale klasser (Pape & Stefansen, 2004, s 70). Haaland og Clausen(2005) finner i sin studie om normalbefolkningen, at en faktor som arbeidsledighet har klar sammenheng med erfaring av maktbruk fra partner (Haaland & Clausen, 2005, s 68).

En persons sosioøkonomiske status har en innvirkning på makt fordelingen i et parforhold. Dersom den ene parten har høyere status enn partneren, i form av høyere utdanning og inntekt, øker sjansen for voldsbruk i form av psykisk eller kontrollerende maktbruk. Det gjelder både kvinner og menns status, men kvinner er mer utsatt for fysisk vold dersom hun har høyere status enn sin partner (Kåss, 2014).

I Bjellands (2014) studie viser funnene at kvinner med høyere status i form av utdanning, har større sannsynlighet for å utsettes for vold enn kvinner med lavere status. Dette omfatter både fysisk maktbruk og bruk av psykisk vold. Når en mann har en lavere makt i form av utdanning som ressurs, kan det oppleves frustrerende. Dette er noe som vil kunne oppleves av

mannen som et resultat av det skjeve maktforholdet motsats til samfunnets tradisjonelle syn på maktfordelingen i et parforhold. Frustrasjonen som følge av den underlegne posisjonen kan øke risikoen for voldsutøvelse. Maktbruket i form av fysisk eller psykisk vold, blir en form for maktstrategi for å oppnå kontrollen og balansen i forholdet igjen (Bjelland, 2014, s 98).

Et hovedfunn i studien til Bjelland (2014) viser at det å utøve både fysisk og psykisk vold delvis kan forklares ut fra partenes maktforhold innad i parforholdet. I hovedsak gjelder det menns voldsutøvelse mot kvinner. Ut i fra resultatene i studiene finner Bjelland (2014) at høy utdanning og inntekt kun har et beskyttende element, dersom det ikke overskrider partners utdanning eller inntekt. På den måten kan høy sosioøkonomisk status som overgår partners gi en risiko, mens utdanning og inntekt på likt nivå, kan virke beskyttende.

4.5 Strukturelle årsaksforklaringer

Ut fra en strukturell årsaksforklaring ser en på hvordan strukturene på samfunnsnivå påvirker en persons handlingsvalg (Meld. St (2012-2013), s 12). Samfunnets struktur danner handlingsgrunnlag og normer og verdier med på å bestemme hva som er akseptabelt (Isdal, 2002). Ifølge Isdal (2002) vil et samfunn i den grad det er organisert slik at det frembringer avmakt, i den grad vil samfunnet få vold.

Jeg vil se på hvordan maktstrukturen og kjønn har betydning for en person tilbøyelighet til å utøve vold. Kjønnsperspektiv kan trekkes inn under både individuelle og strukturelle forklaringer. Jeg har valgt å sette den under strukturelle årsaksforklaringer for å se på volden som en mulig konsekvens av et samfunn hvor maktfordeling og likestilling mellom kjønnene er ulik. Årsakene må selvsagt sees i sammenheng, da det sjeldent er en enkelt årsak til voldsutøvelse (Isdal, 2002).

4.5.1 Kjønn og makt

Kjønn og makt har vært sentrale stikkord i bidraget av å forklare volden som utøves i parforhold (Pape & Stefansen, 2006). I regjeringens handlingsplan «*Et liv uten vold*», tar de utgangspunkt i at vold er årsaken til og uttrykk for manglende likestilling mellom kjønnene i samfunnet. Det påpekes likevel at årsakene må sees i sammenheng med andre faktorer som individuelle og strukturelle (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014, s 6).

Ut i fra et kjønnsmaktperspektiv ser en på sammenhengen mellom en hierarkisk maktstruktur i samfunnet og menns voldsutøvelse (Meld. St 15, (2012-2013), s 23). Ifølge Møller (2000)

må vi se på den sosiale strukturen og det hierarkiske systemet som muliggjør makt- og voldsbruk. Begrepet patriarkalsk maktstruktur viser det til at volden er en konsekvens som følge av et sosialt system der kvinner er underordnet menn, og den manglende likestillingen mellom kjønnene (Meld. St. 15(2012-2013), s 23). Strukturen i samfunnet bidrar til å opprettholde menns makt ovenfor kvinner, gjennom en dominerende og kontrollerende posisjon (NOU 2003:31). Maktforskjellene betyr ulikhet i en større grad enn ulikheter i ressurser, og den underlegne i relasjonen forventes å innrette seg etter den overlegnes ønsker (Engelstad, 2005).

Volden utøves i sosial relasjoner (Møller, 2000). Feministisk voldsforskning har en felles forståelse av kjønn som et sentralt prinsipp i organiseringen av sosiale relasjoner. Dermed forstår en volden som menn utøver, som et resultat av maktforskjeller mellom partene (Pape & Stefansen, 2006). Både de sosiale og kulturelle forholdene mennesker lever under er med på å påvirke og forme maktforholdene (Møller, 2000). I offentlige utredninger og handlingsplaner uttrykkes det at kvinnemishandling må sees i sammenheng med den generelle undertrykkelsen av kvinner i mannssamfunnet (Pape & Stefansen, 2006). Det er et stort politisk fokus på likestilling mellom kjønnene i Norge. Likevel er avstanden stor mellom ønsket resultat og hva som i dag er realiteten (Haaland & Clausen, 2005). For enkelte menn kan en økt likestilling medføre at deres posisjon som mann i samfunnet blir truet og dermed utvikles en opplevelse av avmakt (Pape & Stefansen, 2006). Utvikling av avmakt kan være et resultat av et forventningssystem som vi ifølge Isdal (2002) kan ha lært gjennom observasjoner av våre omsorgspersoner. Hvordan omsorgspersonene har forventninger til kvinner og menns posisjoner, kan ha en medvirkning for mannens forventninger til hans rolle i familien. Det kan skape et potensielt konfliktnivå i parforholdet dersom forventningene ikke er i overenstemmelse (Sjulsen, 2006).

Kristin Skjørten (2004) forklarer den maskuline dominansen ut fra to hovedretninger med utspring i det feministiske grunnperspektivet. En retning forklarer den maskuline dominansen som resultat av en form for strukturell tvang; det skjeve maktforholdet mellom kvinner og menn er resultat av strukturer som danner ulike betingelser og handlingsmønstre for det enkelte kjønn. Føringerne for atferd som ligger i grunn i samfunnets normer, vektlegges i dette perspektivet (NOU 2003:31). I den andre retningen er maskulin dominans å forstå som et resultat av rasjonelle valg, som følge av menns ønske om å ha makt ovenfor kvinner (Pape & Stefansen, 2006). Menns vold mot kvinner, skaper en annen mannsidentitet, enn menns vold mot andre menn. I motsetning til den uredde og tøffe mannen som slår andre menn, er det

dominerende mannen i identitetsprosjektet vi sporer i menns vold mot kvinner (Skjørten, 2004).

I en rapport utført av NIBR viser de til at parforhold hvor maktbruk og vold forekommer, i betydelig grad er preget av manglende likeverd. Rapporten viser til at voldsutøveren i tillegg til å utøve fysisk makt, også anvender ikke- voldelige kontrollstrategier. På den måten opprettholder og kontrollerer voldsutøver handlingsfriheten til den undertrykkede i parforholdet (Haaland & Clausen, 2005). Bjelland (2014) peker på at vold som utøves i situasjoner hvor likestillingen av maktforhold ikke er til stede, kan skyldes at menn forholdet seg til samfunnets tradisjonelle kjønnsnormer. Likevel understrekes det at tolkningen ikke gjelder for alle menn (Kåss, 2014). Å opprettholde makt og kontroll er den viktigste drivkraften for en voldsutøver. Dette står i strid med samfunnets ønsket ideal om likeverdig forhold mellom kjønnene, også innad i parforhold (Haaland & Clausen, 2005).

5. Hva er årsakene til at noen menn utøver vold mot sin partner?

Hvilke faktorer som spiller inn på en persons tilbøyelighet til å utøve vold er utfordrende å skulle besvare. Forskere fra ulike hold har lagt fram ulike årsaksforklaringer for å besvare spørsmålet, men det er krevende å måle hva som er den viktigste og utløsende årsaken. En del av utfordringen kan tenkes å være knyttet til hvordan vi definerer vold, og hva man legger i de ulike voldskategoriene; for eksempel psykisk og fysisk vold (Johansson, 2010). Ut i fra dataene jeg har funnet er det i stor grad uenighet om hva som er den viktigste årsaksforklaringen til voldsutøvelse. Hva som vektlegges som årsak, og hvor de legger ansvaret for volden, er i stor grad avhengig av hvilket perspektiv forskerne ser volden ut i fra. Jeg finner likevel et fellestrekk som går igjen hos alle; den enkelte årsaksforklaring er ikke alene en entydig forklaring, de spiller i stor grad inn på hverandre.

Som en viktig del i søket mot en forståelse for voldsutøvernes handlinger, vektlegger Råkil (2002) at det er viktig å skille mellom hvem utøver *er* og hva han *gjør*. Det er en betydelig forskjell mellom hvem han er som person og de avvikende handlingene han utfører (Isdal, 2002). Så hvem er disse voldsutøvende mennene? Ut i fra dataene finner jeg store forskjeller i variabler hos dem. Tidligere erfaringer, bruk av alkohol, sosial bakgrunn og type vold som utføres er ulik fra person til person. Jeg finner likevel et likhetstrekk som samsvarer med Isdals (2002) bidrag om vold fra utøvers perspektiv; de kjenner alle på en indre følelse av skam knyttet til det å utøve vold (Sjursen, 2006).

Volden er for dem alltid forståelig sett i lys av sin forhistorie, deres indre følelse og deres sett av handlingsvalg (Isdal, 2002). Hvor legger vi da ansvaret for voldshandlingene? Hvis vi skal skille handlingen fra personen, er da personenes tidligere erfaringer irrelevant?

I både Europarådets forståelse av vold i familien og WHO sin definisjon av vold, viser de til betydningen av voldshandlingenes innvirkning på utviklingen til personen som rammes. Med grunnlag i utøvers oppvekstbetingelser og erfaringer, dannes lærte mestringsstrategier som gir et utgangspunkt for hans handlingsvalg (Kvelling, 2011). Sett i lys av tidligere erfaringers betydning, kan jeg tolke voldshandlingen som en mestringsstrategi lært av tidligere erfaringer fra for eksempel observasjon av foreldrenes voldelige konflikthåndtering. Ut i fra det, er det rimelig å si at personens tidligere erfaringer ikke er irrelevant i den grad at vi må ta øynene vekk fra det. Vi kan derimot få en bedre forståelse for hvorfor en person foretar de handlingsvalg en gjør, ut i fra personens livshistorie og bakgrunn (Isdal, 2002). Ser vi det slik blir ikke volden en del av hvem han er som person, men et resultat av de avvikende erfaringer han har med seg.

På den andre siden kan vi se voldshandlingene som en del av identiteten til voldsutøveren. Den dominerende mannsidentiteten på jakt etter makt og kontroll handler for å oppnå dominans ovenfor den undertrykkede parten i forholdet (Skjørten, 2004). Ut i fra det tolker jeg voldshandlingen som en strategi for å opprettholde en maktposisjon, slik at den dominerende mannsidentiteten samsvarer med utøvers forventninger til sin rolle i parforholdet. På den måten ser jeg erfaringenes betydning delvis knyttet til utøver som en del av identiteten og selvbilde, men jeg ser det nødvendig å se det ut fra et større bilde. På samfunnsnivå stiller samfunnets struktur krav og forventninger til personer. Hva som er forventet vil da, slik jeg ser det, ha en innvirkning på hvordan en person handler og ut i fra samfunnets reaksjoner, vil deres selvbilde og oppfattelse av seg selv blir tilfredsstillt. Sett i lys av det tradisjonelle synet på mannen som den dominerende parten i forholdet, vil en opprettholdelse av mannsidentiteten gjenspeile samfunnets forventninger ved at mannen innhar den dominerende rollen i parforholdet. Hvor legger vi da årsaken til og ansvaret for volden?

Noen forskere vil hevde at en persons tidligere erfaringer med vold er avgjørende for om personen senere vil bli en voldsutøver. Funnene i NKVTS studie, er i overensstemmelse med vektleggingen av voldserfaringers betydning for potensiell voldsutøvelse, som årsaksforklaring (Askeland et al., 2012). Sett i lys av personens tidligere erfaringers

betydning, kan en indre følelse som resultat av avvikende opplevelser, utgjøre en utløsende reaksjon i form av en voldshandling. Med grunnlag i Isdals (2002) erfaringer hevder han at enhver voldshandling oppstår som følge av en kombinasjons av utøvers forhistorie, betingelser og en indre følelse. Ut i fra det tolker jeg at betydningen av tidligere erfaringer kan ligge til grunn for voldshandlingen. Dersom bestemte situasjoner i parforholdet gir utøver assosiasjoner til tidligere avvikende opplevelser, kan det, slik jeg tolker det, oppstå en reaksjon som følge av utøvers indre følelse som oppstår i den bestemte situasjonen. Med grunnlag i forskning ut i fra en utviklingsmessig forståelse, kan vi tolke volden som en reaksjon hos utøver, som følge av en indre følelse av for eksempel avmakt og frustrasjon (NOU 2003:31). Jeg syns likevel en bør være varsom med å si at alle som har opplevd vold, selv vil bli en voldsutøver. Det kan være nyttig å se på hvordan personen mestrer de vanskelige erfaringene, som et utgangspunkt for å kunne vurdere hvorvidt vi kan tillegge en persons tidligere erfaringer, en betydelig vekt som årsaksforklaring. Hvordan mestrer personen vanskelighetene som oppstår som en konsekvens av erfaringene med vold?

Som et resultat av tidligere erfaringers konsekvenser, kan personen takle vanskelige situasjoner på ulike måter ut i fra hans sett av handlingsvalg og mestringsstrategier (Isdal, 2002). Ut i fra dataene finner jeg et viktig element som går igjen i flere av årsaksforklaringene; utøvers søk etter, og behovet for makt og kontroll. Haaland & Clausen (2005) hevder at voldsutøvernes viktigste drivkraft er å opprettholde en opplevelse av makt og kontroll. Sett i lys av tidligere erfaringers betydning i en kombinasjon med utøvers drivkraft, tolker jeg volden på den ene siden som en kompensasjon for å håndtere vanskelige følelser, og som en strategi for og gjennopprette den indre følelsen av makt og kontroll. Reaksjonen kan være lært gjennom observasjon fra for eksempel foreldre i konfliktsituasjoner som et resultat av modellering (Kvillo, 2011).

På den andre siden kan en tolke voldshandlingen som en konsekvens fra for eksempel en mestringsstrategi som tas i bruk for å håndtere de vanskelige følelsene som resultat av tidligere avvikende erfaringer. Alkoholen kan hevdes å være en mestringsstrategi og en utvei til utløp for vanskelige følelser som fremkommer mellom partene i forholdet. Alkoholen kan ha en dempende funksjon, men kan også ha en utløsende funksjon på reaksjoner i form av voldshandlinger (NOU 2010:3). Med grunnlag i alkoholens påvirkning av aggresjonsnivået, og dens reduksjon av personens kognitive kontroll over impulser (Ommundsen, 2008), kan voldshandlingen tolkes som en konsekvens av alkoholens innvirkninger på personen. I lys av alkoholens konsekvenser i form av innsnevring av oppmerksomheten, økning av

agresjonsnivået og reduksjon av impuls kontroll, utgjør konsekvensene sett i sammenheng med hverandre, en klar risiko for voldsutøvelse (Haaland & Clausen, 2005). Kan vi ut i fra det tillegge alkoholens konsekvenser en betydelig vekt som årsaksforklaring til vold? Ut i fra konsekvensene alkoholen medfører, vil jeg tolke inntak av høyt alkoholkonsum som en risiko for voldsutøvelse, men jeg vil ikke tolke det som en entydig årsaksforklaring. Vi vet at folk reagerer ulikt på alkoholens virkning i form av for eksempel økt aggressivitet, som følge av nevrobiologiske endringer som oppstår i hjernen under ruspåvirkning (NOU 2010:3). Det kan være nyttig å se på personens tidligere erfaringer betydning med for eksempel vold fra foreldrene, som et moment for hvorvidt personen opptrer aggressivt lettere enn andre. Dette er vanskelig å svare på, men ut i fra funnene i NKVTS sin studie, hvor de finner en sammenheng mellom mennenes voldserfaringer fra barndommen og deres voldsutøvelse i voksen alder, samt deres sammenheng av høyt alkoholkonsum og kontrolltap, tolker jeg at både tidligere erfaringer og alkoholens konsekvenser i sammenheng gir en økt risiko for voldsutøvelse.

Alkoholen har i likhet med voldsutøvelse et tabu rundt seg som følge av blant annet samfunnets normer og verdier. Råkil (2002) stiller spørsmål til hvem sine interesser som beskyttes ved at vi tabuserer volden. Hemmeligholdelse og unnskyldninger blir en del av karakteristikaene for parforholdet som følge av tabuen rundt volden og alkoholen (Kvello, 2011). Alkoholen kan brukes som et unnskyldende element for voldsutøvelsen, og sett i lys av tabuen rundt volden ser jeg ut i fra Råkil (2002), på hjemmet som en fri sone for voldsutøveren. Vold mot kvinnelige partnere, er som vi gjenkjenner i Isdals (2002) og Sjursens (2006) bidrag til å forstå volden ut fra voldsutøvers perspektiv; skambelagt. Skammen vil kunne ha innvirkning på hvordan voldsutøver oppfatter seg selv. Et dårlig selvbilde kan i neste omgang øke risikoen for vold, gjennom å ta i bruk makt og kontroll strategier for og gjenopprette oppfattelsen av seg selv som en person med makt og kontroll. Har vi dermed grunnlag til å si at voldshandlingene er et resultat av at mennene lider? Og ut i fra det handler på den måten han gjør ut i fra lærte mestringsstrategier?

På den ene siden kan jeg ut i fra et mestringsperspektiv se voldshandlingene som en strategi for å mestre de vanskelige følelsene som utøver opplever i bestemte situasjoner. Ut i fra det ser jeg volden som en reaksjon på utøvers vanskelige følelser, og som en strategi for å gjenopprette makt og kontroll balansen. På den andre siden vi må trekke inn flere faktorer for å kunne besvare årsaken til volden i lys av utøvers lærte mestringsstrategier.

Igjen ser vi makten og kontrollens sentrale essens for voldsutøvelsen. Makt er sentral både for personens selvbylde (Isdal, 2002), men jeg vil også tillegge den en betydning for personens muligheter og begrensninger som følge av samfunnets struktur. Det kan være nyttig å se på personens forhistorie og erfaringer i kombinasjon med samfunnets struktur og forventninger. Hvilke forutsetninger og handlingsvalg har personen ut i fra samfunnets rammer, normer og verdier?

Samfunnets struktur i form av likestilling, utdannings- og arbeidsmuligheter danner et grunnlag for handlingsalternativer for den enkelte. Makten i et parforhold tildeles ut i fra den med mest ressurser i form av inntekt. Skyldes dette samfunnets tradisjonelle verdier og forventninger? Dersom en person innehar en betydelig større andel av ressurser, i form av inntekt, vil det kunne gi personen handlingsmuligheter og makt i form av kontroll ovenfor partneren. Makt i parforholdet utgjør derav en risiko dersom den ikke er i balanse mellom partene. Sett i lys av Isdals (2002) definisjon er det ikke gitt, han viser til voldens relasjonelle element. Dermed kan vi tolke relasjonen mellom partene, i form av for eksempel kommunikasjon, som en viktig funksjon for hvorvidt den skjeve maktfordelingen utgjør en risiko for voldsutøvelse. Makt er som nevnt, voldens viktigste essens, men vold er også knyttet til opplevelsen av avmakt. Dersom maktbalansen til mannen i parforholdet utfordres, blir også mannens identitet, som nevnt, truet som følge av en konflikt med forventninger fra det tradisjonelle kjønnsynet på maktfordelingen (Bjelland, 2014). I lys av det kan vi se det som et potensielt opphav til opplevelse av avmakt, og som følge av det kan løsningsstrategier utspille seg i form av kontroll- eller voldshandlinger for og kompensere med avmaktsfølelsen. Sett i slik lys, samsvarer det med funnene Bjelland (2014) finner om kvinner som har høyere status enn sin partner, og deres risiko for og blir utsatt for vold. Igjen vil jeg påpeke tidligere erfaringers betydning, slik jeg ser det, for hvilke løsningsstrategier personen velger når slike avmaktsfølelser oppstår. Dersom relasjonen mellom partene ikke utgjør at det oppstår en opplevelse av avmakt for den ene part, ser jeg det som en viktig faktor for å unngå at vold oppstår. Hvordan er person samhandler og utvikler relasjoner til andre peker tilbake på tidligere erfaringers betydning (Kvelling, 2011). På den måten kan vi se individuelle faktorer med individets betydning for risikoen, i kombinasjon med samfunnets strukturelle påvirkninger. Voldens sentrale element av makt og avmaktsopplevelser hos voldsutøver, går igjen i de ulike årsaksforklaringene.

Sett i lys av personens tidligere erfaringer som har skapt avmakt og gjennom strukturelle årsaker, er voldsutøvers viktigste drivkraft og gjennomopprette å opprettholde en opplevelse av

makt og kontroll. Alkohol kan tas i bruk som en strategi for å håndtere følelsene, og har funksjoner som både er dempende og utløsende. Tabuet rundt volden kan vi se som et bidrag til hemmeligholdelse og gir utøver kontroll, sett i lys av at volden blir hemmeligholdt og benektet. Utøver kan for å gjenopprette og opprettholde makten, bli utfordret gjennom samfunnets verdier og normer. I lys av det ser jeg personens tidligere erfaringer som et viktig moment for hvordan en avmakts opplevelse håndteres ut i fra løsningsstrategier i form av for eksempel alkoholkonsum. Dersom personen opererer med destruktive løsningsstrategier i form av voldshandlinger, skapes det reaksjoner i samfunnet som har innvirkning på personens selvoppfattelse og selvbilde, som igjen kan utgjøre en risiko for voldsutøvelse. Dermed anser jeg det som rimelig å si at hver årsaksforklaring utgjør en risiko for voldsutøvelse, sett i sammenheng med hverandre.

6. Avslutning

I oppgaven har jeg tatt for meg ulike årsaksforklaringer på individnivå og strukturelt nivå for å kunne besvare problemstillingen. Jeg har sett på voldens historikk fra å være «privat» til i dag å være ansett som et offentlig ansvar. Som følge av det har kategoriene under definisjonene av vold, gått fra å omhandle hovedsakelig fysiske handlinger, til å inkludere mindre synlige handlinger. Gjennom studier og erfaringsbasert litteratur har jeg funnet fram til bidrag til forståelse av årsaken til volden ut i fra voldsutøvernes perspektiv, og kjennetegn hos mennene som utøver. Jeg fant ulike variabler av kjennetegn hos utøverne som tidligere erfaringer, høyt alkoholkonsum og personlighet. Derav er det vanskelig å skulle sette en kategori som betegner alle menn som utøver vold. Gjennom bidraget til voldsutøvernes syn på sin vold, fant jeg at deres indre følelse ofte lå til grunn for årsaken til voldsutøvelsen. Den indre følelsen kunne oppstå som et resultat av tidligere erfaringer med avmakt, eller som for eksempel en konflikt mellom mannens forventninger til seg selv og samfunnets forventninger til han. Det som går igjen i alle årsaksforklaringene er voldens sentrale essens av makt og kontroll. Jeg finner at voldsutøvernes viktigste drivkraft er og gjenopprette eller opprettholde en opplevelse av makt og kontroll. Hvordan mannen takler de vanskelige følelsene som følge av tidligere erfaringer, samfunnets forventninger som står i konflikt med hans egne, eller som følge av skjev maktfordeling innad i parforholdet, utgjør slik jeg ser det, hvorvidt risikoen til voldshandlingen er til stede. Årsaksforklaringene spiller inn på hverandre; tidligere erfaringer ligger til grunn for blant annet mannens indre følelse og opplevelse av avmakt, hvordan personen håndterer det kan utspille seg i form av vold dersom mestringsstrategien blir å ta i

bruk alkohol for å dempe de vanskelige følelsene. Alkoholen har både en dempende og utløsende effekt, og utgjør derav en risiko for vold sett i sammenheng med personens tidligere erfaringers betydning for personens utvikling av for eksempel impuls kontroll. Videre kan personens tidligere erfaringer ligge til grunn for hvordan personen takler samfunnets rammer og forventninger. Sett i slik lys, utgjør alle årsaksforklaringene en risiko for at mannen utøver vold mot partneren sin. Årsaksforklaringene må likevel sees i sammenheng, da det sjeldent er en utløsende faktor til hvorfor han utøver vold mot sin partner.

LITTERATUR:

Askeland, I. R., Lømo, B., Strandmoen, J. F., Heir, T. & Tjersland, O. A.(2012). *Kjennetegn hos menn som har oppsøkt Alternativ til Vold (ATV) for vold i nære relasjoner*. (NKVTS rapport 4/2012). Hentet fra: <http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/Kjennetegn-hos-menn-som-har-oppsokt-Alternativ-til-vold-%28ATV%29-for-vold-i-n%C3%A6re-relasjoner.pdf>

Bjelland, K. F. (2011). *Den voldsomme balansen: En kvantitativ studie av betydningen av relativ makt for forekomsten av partnervold*. (Mastergradsavhandling, Universitetet i Oslo). Hentet fra: <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15351/Bjelland-Master.pdf?sequence=1>

Buudir (2015). *Partnervold*. Hentet fra: http://www.buudir.no/vold/Kunnskap_om_vold_i_nare_relasjoner/Partnervold/

Bunkholdt, V, & Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal.

Council of Europe (1995). Committee of ministers recommendation no. R. (85)4. *Of the committee of ministers to member states on violence in the family*. Hentet fra: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/victims/recR_85_4e.pdf

Dalland, O.(2012). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal.

Engelstad , F. (2005). *Hva er makt*. Oslo: Universitetsforlaget.

Eriksen, I., Heltne, U. & Steinsvåg, Ø. P.(2011). Omsorg for barn i familier der far utsetter mor for vold. I: U. Heltne & Ø. P. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien: grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 81-93). Oslo: Universitetsforlaget.

Grønlie, R.(2011). Voldsutøvere er ofte tidligere ofre. *Artikkel fra nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress*. Hentet fra: <http://forskning.no/barn-og-ungdom-kjonn-og-samfunn-vold-psykologi-samliv/2011/03/voldsutovere-er-ofte-tidligere-ofre>

Grønlie, R.(2013). Like mye familievold. *Artikkel fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress*. Hentet fra: <http://forskning.no/vold-likestilling-samliv/2013/03/mye-familievold>

Haaland, T., Clausen, S. & Schei, B. (2005). *Vold i parforhold- ulike perspektiver* (NIBR rapport 2005:3). Hentet fra: <http://www.nibr.no/filer/2005-3.pdf>

Haaland, T. & Clausen, S. (2005). Trusler og maktbruk i parforhold. Utbredelse. I: Haaland, T., Clausen, S. & Schei, B., *Vold i parforhold- ulike perspektiver* (NIBR 2005:3), (s. 57-87). Hentet fra: <http://www.nibr.no/filer/2005-3.pdf>

Haaland, T & Clausen, S (2005). Maktbruk og vold blant ektefeller og samboere. I Haaland, T., Clausen, S. & Schei, B., *Vold i parforhold- ulike perspektiver* (NIBR 2005:3) (s. 52-55). Hentet fra: <http://www.nibr.no/filer/2005-3.pdf>

Hauge, R. (2001). *Kriminalitetens årsaker*. Oslo: Universitetsforlaget.

Heltne, U. & Steinsvåg, Ø. P.(2011). Begrepsavklaringer og oversikt. I: U. Heltne & Ø. P. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien- grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s.18-27). Oslo: Universitetsforlaget.

Hellevik, P. & Hjemdal, O. K.(2012). *En uke med vold 2012*: Justisdepartementets voldsmåling 2012. Hente fra:
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/ingressbilder/rapporter/voldmalingen2012.pdf?id=2101790>

Hjemdal, O. K., Sogn, H. & Schau, L. (2012). *Vold, negative livshendelser og helse. En gjennomgang fra to regionale helseundersøkelser* (NKVTS rapport 1/2012). Hentet fra:
<http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/Vold-negative-livshendelser-og-helse.pdf>

Isdal, P. & Råkil, M (red). (2002). Volden er mannens ansvar- behandling av mannlige voldsutøvere som tiltak mot kvinnemishandling. I: Råkil, M (Red.) *Menns vold mot kvinner: behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*.(s. 100-120). Oslo: Universitetsforlaget.

Isdal, P. (2002). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.

Johansson, P.(2010). *Behandlingsforskning- utøvere av vold mot partner. Oversikt over forskning på feltet*. Nasjonalt kunskapsenter om vold og traumatisk stress. Hentet fra:
http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/Behandlingsforskning_utoveravVold.pdf

Justis- og beredskapsdepartementet (2013). Pressemelding: *Forsterket innsats mot vold i nære relasjoner*. (Nr. 85- 2013). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/forsterket-innsats-mot-vold-i-nare-relas/id733691/>

Justis- og beredskapsdepartementet (2014). Pressemelding: *Ny studie om vold og voldtekt i Norge*. (Nr: 12 -2014). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/ny-studie-om-vold-og-voldtekt-i-norge/id751803/>

Justis- og beredskapsdepartementet.(2014). *Et liv uten vold: handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017*. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/97cdeb59ffd44a9f820d5992d0fab9d5/hplan-2014-2017_et-liv-uten-vold.pdf

Kirkengen, A. L. (2009). *Hvordan krenkede barn blir syke voksne*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kvello, Ø.(2011). *Barn i risiko- skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag As.

Kåss, W. I (2014). *Høyere status enn partner gjør kvinner og menn mer utsatt for vold i forholdet*. Hentet fra: <http://kilden.forskningsradet.no/c17251/artikkel/vis.html?tid=87279>

Kåss, W. I.(2014). Høyere status enn partner øker risiko for vold. *KILDEN informasjonssenter for kjønnsforskning*. Hentet fra: <http://forskning.no/kjonn-og-samfunn-kriminalitet/2014/03/hoyere-status-enn-partner-oket-risiko-vold>

Meld. St. 15 (2012-2013). (2012) *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/meld-st-15-20122013/id716442/?docId=STM201220130015000DDDEPIS&ch=1&q=>

Molin, K. P. & Steinsvåg, Ø. P.(2011) Forståelse av og hjelpebehov for voldsutøvere i nære relasjoner. I U. Heltne & Ø. P. Steinsvåg (Red.), *Barn som lever med vold i familien: grunnlag for beskyttelse og hjelp* (s. 93-107). Oslo: Universitetsforlaget.

Møller, M.(2000). *I fars vold*. Oslo: Kommuneforlaget.

NOU 2003:31. (2003). *Retten til et liv uten vold- Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*.

Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/nou-2003-31/id148994/?docId=NOU200320030031000DDDEPIS&ch=1&q=&navchap=1>

NOU 2010:3 (2010). *Drap i perioden 2004-2009*. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/NOU-2010-3/id602257/?docId=NOU201020100003000DDDEPIS&q=&navchap=1&ch=8>

NRK.(2013). *Dyremishandling kan føre til menneskedrap*. Hentet 11.05.15, fra:

www.nrk.no/for-dypning/-dyrevold-kan-bli-menneskevold-1.11261278

Oltedal, S (2013). *Kjønnsperspektiv i sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ommundsen, R.(2008). Alkohol og aggresjon. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening* 45(4), s

479- 480. Hentet fra: http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=202799&a=3

Pape, H. & Stefansen, K. (red). (2006). Kjønn og vold: I J. Lorentzen & W. Mühleisen (Red.), *Kjønnforskning. En grunnbok*. (s. 207-218). Oslo. Universitetsforlaget.

Pape, H. & Stefansen, K. (red). (2004). *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsattget for trusler, vold og seksuelle overgrep*. (NKVTS rapport 1/2004). Hentet fra: <http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/SkjulteVolden.pdf>

[Pape, H. \(2013\).](#) Alkohol og vold mot kvinner – et politisk betent tema? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 16(3), 185- 190. Hentet fra:
http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/278708/HPapealkoholvoldpolitikkTvF2013_3.pdf?sequence=3

Renland, A. (2014). Hvorfor er det så lite politisk fokus på at høyt alkoholforbruk øker risikoen for parvold? I: *Rus & samfunn*. Universitetsforlaget: Oslo.

Sjursen, M. K. (2006). *Mening, makt og avmakt: en kvalitativ studie av menn og kvinner som går i terapi ved alternativ til vold* (Mastergradsavhandling, Universitetet i Oslo). Hentet 05.05.15, fra:
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15635/voldiparforhold.pdf?sequence=2>

Skjørten, K. (2004). Kvinnemishandling- kunnskap og politikk. *Institutt for samfunnsforskning*, (s.7-11). Hentet 09.05.15, fra:
<http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/skjorten-kvinnemishandling-2004.pdf#search=Kristin%20Skj%C3%B8rten%202004>

Statistisk sentral byrå (2014) *Anmeldte lovbrudd, 2014*. hentet fra:
<https://www.ssb.no/lovbrudda>

Støren, I. (2013). *Bare søk: praktisk veiledning i å skrive litteraturstudier*. Oslo: Cappelen Damm.

Støren, I. (2010). *Bare søk: Praktisk veiledning i å systematisere kunnskap*. Oslo: Cappelen Damm.

Toft, E. & Sommerseth, K. (2013) *Trenger gode hjelpetiltak mot vold*. Hentet fra:
<http://www.reddbarna.no/nyheter/trenger-gode-hjelpetiltak-mot-vold>).

WHO. (2002) *World report of violence and health*. Geneva: World Health Organization.
Hentet 10.05.15, fra: <http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/9241545615.pdf>